

УДК 811.161.2'373.45:821.161.2-311.8

DOI <https://doi.org/10.32782/2522-4077-2025-215-41>

ЗАПОЗИЧЕННЯ ЯК ТЕКСТОТВІРНИЙ ІНСТРУМЕНТ У ТРЕВЕЛОГАХ МАКСА КІДРУКА

BORROWINGS AS A TEXT-FORMING TOOL IN MAX KIDRUK'S TRAVELOGUES

Слесарев Д. В.,

orcid.org/0009-0005-2509-4036

аспірант кафедри української мови

Криворізького державного педагогічного університету

У статті розглянуто функції іншомовних запозичень у жанрі тревелогу на матеріалі творів М. Кідрука («Мексиканські хроніки», «Подорож на Пуп Землі», «На Зеландію!», «Любов і піраньї»). Актуальність дослідження зумовлена посиленням міжмовних контактів та активним проникненням іншомовних елементів у сучасний український художній дискурс, зокрема у тексти, що репрезентують досвід подорожей і міжкультурної комунікації. У фокусі уваги перебувають запозичення різного походження (англійські, іспанські, португальські, тощо), які в текстах письменника позначають культурно специфічні реалії, формують образи інших країн і народів, допомагають авторові відтворити «ефект присутності» та залучити читача до простору подорожі. Матеріалом слугують іншомовні лексеми, дібрані методом суцільної вибірки з названих творів, які аналізуються з урахуванням їхньої семантики, походження, частотності вживання та контекстуального оточення. Методологічну основу становлять описовий, лексико-стилістичний, контекстуальний та елементи кількісного аналізу, що дає змогу поєднати якісний інтерпретаційний підхід із зіставленням типів і функцій запозичень у різних текстах одного автора. Установлено, що іншомовні одиниці у тревелогах М. Кідрука виконують інформативну, емоційно-експресивну, стилістичну та текстотвірну функції, беручи участь у структуруванні сюжету, організації описів, створенні образу оповідача-мандрівника й відтворенні динаміки міжкультурного діалогу. Показано, що запозичення не лише позначають нові для українського читача реалії (страви, напої, види діяльності, географічні об'єкти, елементи побуту), а й стають засобом маркування емоційних «піків» оповіді, увиразнення контрастів між «своїм» і «чужим», уведення до тексту гри з мовною формою. Практичне значення дослідження полягає в можливості використання його результатів у курсах сучасної української мови, стилістики, лінгвокультурології та аналізу художнього тексту, а також у подальших студіях, присвячених функціонуванню запозичень у прозі інших українських авторів-тревелогістів та формуванню індивідуального авторського стилю.

Ключові слова: запозичення, тревелог, текстотвірна функція, міжкультурний діалог, структура тексту.

The article examines the functions of foreign-language borrowings in the travelogue genre on the material of M. Kidruk's works (*Mexican Chronicles*, *Journey to the Navel of the Earth*, *To Zealand!*, *Love and Piranhas*). The relevance of the study is determined by the intensification of language contacts and the active penetration of foreign elements into contemporary Ukrainian fictional discourse, in particular into texts that represent the experience of travel and intercultural communication. The focus is on borrowings of different origin (English, Spanish, Portuguese etc.) which, in the writer's texts, designate culturally specific realia, shape images of other countries and peoples, help the author reproduce the "effect of presence" and involve the reader in the space of travel. The material consists of foreign lexical items selected by the method of continuous sampling from the above-mentioned works and analysed with regard to their semantics, origin, frequency of use and contextual environment. The methodological basis of the research is formed by descriptive, lexico-stylistic and contextual analysis as well as elements of quantitative analysis, which makes it possible to combine a qualitative interpretative approach with the comparison of types and functions of borrowings in different texts of the same author. It has been established that foreign units in M. Kidruk's travelogues perform informational, emotional-expressive, stylistic and text-forming functions, taking part in structuring the plot, organising descriptions, creating the image of the traveller-narrator and reproducing the dynamics of intercultural dialogue. The study shows that borrowings not only denote realia that are

new to the Ukrainian reader (food, drinks, kinds of activity, geographical objects, elements of everyday life), but also become a means of marking emotional “peaks” of the narrative, highlighting contrasts between “one’s own” and “the other”, and introducing play with linguistic form into the text. The practical significance of the research lies in the possibility of using its results in courses on contemporary Ukrainian language, stylistics, linguoculturology and literary text analysis, as well as in further studies devoted to the functioning of borrowings in the prose of other Ukrainian travelogue writers and to the formation of individual authorial style.

Key words: borrowings, travelogue, text-forming function, intercultural dialogue, text structure.

Постановка проблеми. Сучасний глобалізований світ сприяє активній міжмовній взаємодії, унаслідок чого запозичення стають невіддільною частиною багатьох мов, зокрема й української. Ці процеси знаходять своє яскраве відображення в літературному дискурсі, особливо в жанрі тревелогу. Цей жанр, який синтезує художні, документальні та публіцистичні елементи, передає подорожні враження автора, міжкультурний досвід і реалії інших країн через особливості мови, де запозичення відіграють ключову роль.

Наукове значення заявленої проблеми полягає в розширенні знань про роль запозичень у сучасній українській літературній мові, зокрема в жанрі тревелогу, де вони виконують не лише комунікативну, а й текстотвірну функцію. Дослідження дає змогу уточнити внесок запозичень у формування мовної структури творів та осмислення міжкультурного діалогу. У 80–90-х рр. ХХ ст. англіцизми й американізми, згідно з результатами дослідження О. Стишова, становили приблизно 75–80 % від усіх нових запозичень в українській мові загалом [1, с. 71].

Практична значущість дослідження полягає в тому, що його результати можуть бути використані у навчальному процесі для аналізу сучасних текстів, підготовки освітніх матеріалів і словників. Крім того, робота сприятиме популяризації жанру тревелогу серед читачів. У глобальному контексті це дослідження також сприяє інтеграції української мови у світовий літературний простір, адже запозичення стають засобом адаптації текстів до полілінгвальної аудиторії, зберігаючи при цьому їхню національно-мовну ідентичність [2, с. 47].

Сучасний розвиток української мови в умовах глобалізації знаходить своє відображення у тревелогах Макса Кідрука, де іншомовна лексика виступає не лише елементом стилістичного забарвлення, а й невід’ємною складовою побудови тексту. У цих творах запозичення створюють відчуття справжнього мовного середовища країн, що долаються в подорожі, й водночас забезпечують цілісність наративу, відкриваючи нові можливості для передачі культурних реалій. Саме через органічне поєднання української та світової лексики автор формує динамічний міжмовний простір, у якому сучасна літературна мова стає засобом глибшого занурення читача в міжкультурний досвід. Тревелогі, такі як «Мексиканські хроніки», «Подорож на Пуп Землі», «На Зеландію!», «Любов і піраньї», вирізняються багатством іншомовної лексики, яка виконує не лише стилістичну, а й текстотвірну функцію.

Попри велику популярність творів Макса Кідрука, функції запозичень у його тревелогах залишаються малодослідженими. У науковому дискурсі не приділялося достатньої уваги аналізу того, як запозичення впливають на текстову структуру, стилістику та сприйняття творів читачем. Це ставить завдання осмислення їхнього текстотвірного потенціалу та ролі в сучасному українському літературному дискурсі. Актуальність теми дослідження зумовлена необхідністю глибшого розуміння функцій іншомовних запозичень як елемента жанру тревелогу та їхньої ролі у створенні тексту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження спирається на фундаментальні праці українських і зарубіжних мовознавців, присвячені проблемам іншомовних запозичень, мовних контактів та комунікативно-прагматичних процесів у сучасній мові [1; 2; 3; 4]. У цих працях описано джерела й типологію запозичень, механізми їхньої адаптації, а також окреслено загальні тенденції розвитку лексичної системи української мови в умовах глобалізації.

Серед українських учених ключове значення мають напрацювання Л. М. Архипенко [3], що досліджувала етапи адаптації англіцизмів і причини їх активізації наприкінці ХХ – на

початку XXI ст.; О. А. Стишова [1], який аналізував лексико-семантичні процеси в сучасній українській мові на матеріалі ЗМІ та визначив прагматичну роль нових запозичень. Важливими для розуміння культурно-мовного контексту є також праці Л. В. Струганець [4], у яких описано динаміку лексичних норм і лексичних процесів.

Водночас, попри значний доробок у сфері вивчення запозичень, порівняно мало уваги приділено їхньому функціонуванню в конкретних жанрових різновидах художнього дискурсу, зокрема в тревелогах. Спеціальних праць, у яких би системно розглядався текстотвірний потенціал запозичень у тревелогах сучасних українських авторів, зокрема М. Кідрука, наразі обмаль. Це й зумовлює актуальність звернення до його прозових творів як до емпіричної бази для аналізу інформативної, емоційної, стилістичної та текстотвірної функцій іншомовних одиниць.

Мета статті полягає у виявленні та аналізі функцій запозичень у тревелогах Макса Кідрука, визначенні їхнього впливу на текстову організацію та міжкультурний діалог.

Виклад основного матеріалу дослідження. Матеріалом для дослідження стали тревелоги Макса Кідрука «Мексиканські хроніки», «Подорож на Пуп Землі», «На Зеландію!» та «Любов і піраньї». Ці твори обрано не випадково, адже саме вони відображають багатогранність використання іншомовної лексики як текстотвірного інструменту. Кожен із них демонструє унікальний підхід автора до інтеграції запозичень у текст, що дозволяє детально проаналізувати їхню типологію, функції та вплив на загальну стилістику творів.

Для аналізу було відібрано іншомовні лексичні одиниці, які виконують різні функції: інформативну, стилістичну, емоційну та текстотвірну. У роботі використовуємо термін англіцизми в розумінні, поданому в сучасних лінгвістичних словниках як «слова, запозичені українською мовою з англійської мови» [5]. Щодо лексем з інших мов (португальської та іспанської) послуговуємося описовими позначеннями на кшталт «лексемі португальського», «лексемі іспанського походження».

Значення іншомовних лексем (*backpacking*, *sightseeing*, *hacienda*, *taco*, *siesta*, *fiesta*, *piranha*, *favela*, *caipirinha*, *samba*, *feijoadada*, *caroeira* тощо) подаємо за сучасними перекладними словниками: іспансько-українським та українсько-іспанським словником під ред. В. Бусела [6], словником португальсько-українським і українсько-португальським під ред. В. Бусела [7] та англійсько-українськими словниками [8].

Запозичення у творах Кідрука виконують інформативну функцію, передаючи культурні реалії, які неможливо повністю відобразити українськими відповідниками. Наприклад, слова *hacienda* (маєток), *taco* (традиційна мексиканська страва), *siesta* (перерва на відпочинок) створюють атмосферу повсякденного життя в Мексиці, надаючи тексту автентичності. У реченні: «Після тривалої прогулянки ми зупинилися в маленькій *hacienda*, де нас пригощали найкращими *tacos* і змушували насолоджуватися неквапливою *siesta*» [9, с. 56] ці запозичення не лише передають культурні реалії, але й формують специфічний ритм оповіді, що відповідає мексиканському стилю життя.

У «Подорожі на Пуп Землі» спостерігається часте використання англіцизмів, пов'язаних із подорожами, таких як *backpacking* (пішохідний туризм із рюкзаком), *hiking* (похід у гори), *hostel* (недорогий готель), *guide* (гід). Ці слова влітаються в текст як невіддільна частина мовлення людей, які подорожують, створюючи ефект автентичності наративу та безпосередності розповіді. Наприклад, фраза: «Ми вирушили у наш черговий *backpacking* через джунглі, озброївшись лише картами, порадами нашого *guide* і мріями про нові відкриття», відображає сучасну глобалізовану культуру туризму, де подорожі стають не просто переміщенням із місця на місце, а способом життя та дослідження світу. Інші приклади англіцизмів включають *camping* (кемпінг), *trekking* (трекінг), *sightseeing* (огляд визначних місць), а також *adventure* (пригода), *trail* (стежка) та *wilderness* (дикі місця), які вносять у текст атмосферу справжньої пригоди та відкриття нових горизонтів [10, с. 129].

Показовим є використання португальських лексем у творі «Любов і піраньї», зокрема таких, як *favela* (бідні квартали), *caipirinha* (традиційний коктейль), *samba* (національний танець). У реченні: «Ми сиділи на терасі маленької кав'ярні у *favela*, попиваючи *caipirinha* і слухаючи звуки *samba*, що линув десь із глибин нічної Бразилії» запозичення створюють у читача відчуття повного занурення в культурну атмосферу Бразилії, передаючи унікальний колорит місця [11, с. 95].

Інформативна функція реалізується передусім через номінацію культурно специфічних реалій, які не мають точних однословних відповідників в українській мові. У «Мексиканських хроніках» такою є низка іспаномовних лексем *hacienda*, *taco*, *siesta*, *fiesta*. За перекладним іспансько-українським словником *hacienda* позначає великий сільськогосподарський маєток; *taco* – традиційну страву мексиканської кухні з коржиком і начинкою; *siesta* – денний відпочинок після обіду; *fiesta* – свято, урочистість. Іншомовні одиниці інтегруються в український мовний простір, виконуючи інформативну функцію. Така лексика слугує маркером іншомовного культурного контексту, водночас зберігаючи цілісність українського синтаксичного ладу. Інші приклади: *mariachi* (маріачі) – традиційний мексиканський музичний ансамбль: «Ми насолоджувалися музикою *mariachi* під зоряним небом Мексики»; *rañuelo* (пан'йоло) – хустка або шарф, що часто використовується в традиційному мексиканському вбранні: «Жінки в селі носили красиві *rañuelos*, які додавали колориту їхньому одягу» [9, с. 59].

Прикладом інформативної функції також можуть слугувати мовні одиниці, які активно побутують у творі «На Зеландію!», де автор звертається до маорійської культури, використовуючи слова *haka* (традиційний танець маорі) та *kiwi* (символічне позначення жителя Нової Зеландії або птаха). У реченні: «Після вечері всі гості зібралися, щоб подивитися на *haka*, яку виконували місцеві *kiwi*, демонструючи їхню гордість за власну культуру» актуалізовані слова збагачують текст важливими культурними елементами, які неможливо передати без залучення запозичень [12, с. 59].

Аналогічну функцію виконують лексеми португальського походження в тревелозі «Любов і піраньї»: *favela*, *caipirinha*, *samba*, *feijoada*, *saroeira*. У перекладному португальсько-українському словнику *favela* трактується як бідний, часто стихійно забудований міський район; *caipirinha* – традиційний бразильський алкогольний коктейль; *samba* – національний танець і пов'язаний із ним музичний стиль; *feijoada* – національна страва з квасолі та м'яса; *saroeira* – бразильське бойове мистецтво з елементами танцю. У тексті ці лексеми зберігають оригінальну форму, поєднуючи точність номінації з відтворенням культурного колориту [11, с. 112].

Емоційна функція запозичень полягає у створенні атмосфери занурення в подорож, що викликає в читача відчуття екзотичності й захоплення. Наприклад, слово *fiesta* часто використовується для передачі яскравості та емоційного піднесення: «У маленькому містечку під час *fiesta* все життя зупиняється, і навіть найсерйозніші мешканці стають частиною цього барвистого хаосу». У сценах, де герой смакує *gelato* на узбережжі або спостерігає за виступом *saroeira*, іншомовні одиниці також працюють на емоційний ефект: *gelato* позначає не просто «морозиво», а певний тип гастрономічного задоволення, пов'язаного з туристичним досвідом; *saroeira* відтінює динаміку руху, тілесність, видовищність. У подібних фрагментах запозичення сигналізують про особливі емоційні «піки» нарративу, допомагаючи читачеві співпереживати оповідачеві й персонажам.

Стилістична функція запозичень полягає у формуванні індивідуального стилю автора та автентичності подорожнього дискурсу. У творах Кідрука регулярно фіксуємо англіцизми, пов'язані з сучасною туристичною практикою: *backpacking*, *hiking*, *sightseeing*, *camping*, *hostel*, *guide* тощо. За англійсько-українськими словниками ці одиниці належать до загальноновживаної лексики міжнародного туристичного дискурсу, тому їх поява в українському тексті сприймається природно. Поєднання англіцизмів із назвами страв, напоїв, локацій, культурних практик

іншомовного походження створює в тексті особливий ритм і тональність: мовлення оповідача наближається до реального мовлення сучасного мандрівника, який постійно перебуває в багатомовному середовищі.

Текстотвірна функція запозичень виявляється в організації зв'язності й структурної цілісності твору. У «Любові і піраньях» повторювана поява лексем *piranha*, *feijoada*, *caipirinha*, *saroeira*, *favela* формує низку тематичних ліній, навколо яких групуються окремі епізоди. *Piranha* співвідноситься з образом річки, небезпеки й дикої природи; *feijoada* – з гастрономічним досвідом; *caipirinha* – із неформальним спілкуванням і нічним життям; *saroeira* – із тілесністю та видовищністю; *favela* – із соціальною неоднорідністю бразильського суспільства.

Результати дослідження підтверджують, що іншомовні запозичення у тревелогах Макса Кідрука є багатофункційними текстотвірними інструментами. Вони виконують важливу роль у передаванні інформації, створенні емоційного впливу, формуванні стилю та побудові структури тексту. Завдяки їм твори автора стають не лише літературними описами подорожей, але й платформою для міжкультурного діалогу, збагачуючи українську культуру і літературу зокрема на засадах відкритості до світової аудиторії.

Висновки. Іншомовні запозичення у тревелогах Макса Кідрука є багатофункційним лінгвістичним інструментом, який впливає на мовну структуру текстів. Вони виконують кілька ключових функцій: інформативну, емоційну, стилістичну та текстотвірну, кожна з яких сприяє збагаченню лексичного складу української мови, формуванню нових семантичних полів і адаптації іншомовних елементів до мовних норм.

Інформативна функція запозичень виявляється у введенні до української мови нових лексичних одиниць, які передають культурні реалії, що не мають прямих відповідників, розширюють лексичний запас, виступаючи лінгвокультурними маркерами. Це сприяє міжмовній взаємодії та формуванню нових семантичних полів, відкриваючи специфіку інших культур через мовні засоби.

Емоційна функція запозичень сприяє створенню емоційно насиченого мовного середовища. Слова на кшталт *fiesta*, *samba*, *gelato* додають тексту емоційного забарвлення, викликаючи асоціації з відповідними культурами, що збагачує емоційний лексикон носіїв української мови та підсилює виражальні можливості самої мови.

Стилістична функція запозичень відіграє важливу роль у формуванні унікального мовного стилю творів. Англiцизми, португальські й іспанські лексеми органічно вплітаються в мовну тканину тексту, створюючи ритм і стилістику, характерні для жанру тревелогу. Це сприяє адаптації української мови до глобальних мовних тенденцій, зберігаючи при цьому її національну ідентичність.

Текстотвірна функція запозичень виявляється в їхньому впливі на структуру та зв'язність тексту. Запозичення формують ключові тематичні лінії, навколо яких розгортається наратив, сприяючи створенню нових семантичних полів. Іншомовні лексеми сприяють семантичній адаптації запозичень і лексичному розширенню української мови, адже нові слова, їх значення і поняття, репрезентовані ними, входять до українського мовного контексту, а також прогнозують подальшу фонетичну й морфологічну інтеграцію, забезпечуючи їхню відповідність нормам української мови [2, с. 48]. Автор дбає про адаптацію запозичень для українського читача, пояснюючи значення складніших понять та органічно інтегруючи їх у текст.

Таким чином, іншомовні запозичення у тревелогах Макса Кідрука детермінують інтеграцію української мови в глобальний мовний простір, зберігаючи при цьому її національну ідентичність. Перспективи подальших досліджень убачаємо в кількісному корпусному аналізі запозичень у мовотворчості різних українських тревелогістів, у міждисциплінарних підходах, що поєднують лінгвістичний аналіз із культурологічними та психологічними методами, а також у вивченні трансформації функцій запозичень у перекладах та інтертекстуальних практиках.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Стишов О. А. Нові іншомовні слова в українськомовних ЗМІ початку ХХІ ст. *Studia philologica*. 2017. Вип. 9. С. 66–75.
2. Бабенко О. В., Ільїн С. В. Процеси асиміляції англійських запозичень у сучасній українській мові. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія: Філологічні науки*. 2016. № 248. С. 46–52.
3. Архипенко Л. М. Іншомовні лексичні запозичення в українській мові: етапи і ступені адаптації (на матеріалі англіцизмів у пресі кінця ХХ – початку ХХІ ст.) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Харків, 2005. 20 с.
4. Струганець Л. В. Динаміка лексичних норм української літературної мови ХХ століття : монографія. Тернопіль : Астон, 2002. 352 с.
5. Баркасі В. В., Каленюк С. О., Коваленко О. В. Словник лінгвістичних термінів для студентів філологічних факультетів / за ред. С. О. Каленюк. Миколаїв, 2017. 192 с.
6. Іспансько-український словник. Українсько-іспанський словник : 230 000 + 210 000 : два в одному томі : 440 000 одиниць перекладу / під заг. ред. В. Т. Бусела. Київ ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2013. 1136 с.
7. Дмитрієв О. В., Степенко Г. В. Словник португальсько-український, українсько-португальський / за ред. В. Т. Бусела. Київ : Перун, 2002. 616 с.
8. Англійсько-українські словники / упоряд. А. Рисін, В. Старко та ін. 2011–2025. Режим доступу: <https://e2u.org.ua>
9. Кідрук М. Мексиканські хроніки. Київ : Видавництво Старого Лева, 2017. 320 с.
10. Кідрук М. Подорож на Пуп Землі. Львів : Видавництво Старого Лева, 2018. 280 с.
11. Кідрук М. Любов і піраньї. Київ : Видавництво Старого Лева, 2019. 256 с.
12. Кідрук М. На Зеландію! Львів : Видавництво Старого Лева, 2020. 300 с.

Дата надходження статті: 01.12.2025

Дата прийняття статті: 26.12.2025

Опубліковано: 30.12.2025